

Верещак Олександр Іванович,
аспірант кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: професор кафедри
кримінального процесу Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент *Хахуцяк О. Ю.*

СПРОЩЕННЯ ПРОЦЕДУРИ СПЕЦІАЛЬНОГО ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Питання забезпечення невідворотності притягнення до кримінальної відповідальності за вчинене кримінальне правопорушення завжди виступало одним із ключових компонентів кримінальної політики в нашій державі. Його результативна реалізація щодо осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, що передбачені ч. 2 ст. 297-1 КПК України, відіграє неабияке значення для сьогоденного суспільства через його вкрай негативне ставлення до цих явищ. Одним із процесуальних засобів забезпечення невідворотності покарання за вчинене кримінальне правопорушення є застосування, у випадках коли особа переховується від органів досудового розслідування та суду, процедур заочного кримінального провадження.

Спеціальне досудове розслідування – це екстраординарний порядок здійснення досудового розслідування, який застосовується у передбачених кримінальним процесуальним законом випадках ухилення підозрюваного від кримінальної відповідальності шляхом переховування від органів слідства та суду, спрямований на забезпечення доказування на стадії досудового розслідування у кримінальному провадженні з урахуванням стандартів справедливого правосуддя.

Президент України підписав Закон «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення окремих положень у зв'язку із здійсненням спеціального досудового розслідування» № 1422-IX, який Верховна Рада ухвалила 27 квітня 2021 року.

Цей документ покликаний забезпечити невідворотність покарання громадян, які вчинили кримінальне правопорушення та переховуються від слідства в інших країнах або на тимчасово окупованих територіях України.

Згідно з українським законодавством, щоб почати щодо втікача спеціальне досудове розслідування чи спеціальне судове провадження, його мають оголосити в міжнародний розшук. Але Інтерпол іноді відмовляє Україні в оголошенні у міжнародний розшук певних осіб, мотивуючи такі свої рішення наявністю ознак політичного переслідування. Суди зі свого боку пов'язують оголошення у міжнародний розшук з моментом виставлення Інтерполом «червоної картки» та, як наслідок, відмовляють у задоволенні клопотань про спеціальне досудове розслідування.

Закон, що його підписав Президент, змінює підхід та визначає дві підстави для здійснення спеціального досудового розслідування чи спеціального судового провадження:

- 1) якщо підозрюваного оголошено в міжнародний розшук;
- 2) якщо підозрюваний безпідставно ухиляється від явки на виклик слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду (за умови його належного повідомлення про такий виклик) та перебуває на території держави-агресора або на тимчасово окупованих територіях України.

Слідчий суддя може заочно заарештувати такого підозрюваного.

Документ також визначає перелік статей Кримінального кодексу України, за якими може здійснюватися спеціальне досудове розслідування. Судовий розгляд щодо обвинувачених у таких кримінальних провадженнях може здійснюватися за їхньої відсутності (*in absentia*). Винятком є неповнолітні, які переховуються від слідства на тимчасово окупованій території України, на території держави-агресора або оголошені в міжнародний розшук.

Також закон запроваджує обов'язкову публікацію в загальнодержавних ЗМІ та на офіційному сайті Офісу Генерального прокурора відомостей щодо підозрюваних, відносно яких розпочато спеціальне досудове розслідування, не пізніше 24 годин після отримання відповідної ухвали суду.

Якщо після початку спеціального судового провадження обвинувачений з'явився або був доставлений до суду, з цього моменту судовий розгляд продовжується за загальними правилами КПК України.

Зокрема, законопроект № 2164 передбачає внесення змін до ст. 281 КПК, якими пропонується визначити дві підстави для оголошення розшуку підозрюваного: якщо його місцезнаходження невідоме, а також якщо підозрюваний ухиляється від явки на виклик слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду за умови його належного повідомлення про такий виклик та якщо існують обґрунтовані підстави вважати, що він виїхав та/або перебуває в іншій країні або на тимчасово окупованих територіях України.

Крім того, закон дає змогу судам розглядати клопотання про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою та його обрання за відсутності підозрюваного, обвинуваченого у разі наявності постанови про його розшук.

Ухвалені зміни до КПК передбачають, що у разі обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою стосовно підозрюваного, обвинуваченого у разі наявності постанови про його розшук, строк дії ухвали не зазначається та розмір застави не визначається.

Підставами для здійснення спеціального досудового розслідування чи спеціального судового провадження пропонується визначити: ухилення від явки на виклик слідчого, прокурора чи судовий виклик слідчого судді, суду, а також винесення постанови про оголошення підозрюваного, обвинуваченого у розшук.

Раніше генпрокурор Ірина Венедіктова поінформувала, що ухвалення законопроекту № 2164, серед іншого, дасть змогу направити до суду 8 тис. справ відносно дезертирів, слідство у яких тимчасово зупинене. Серед фігурантів – українські військовослужбовці, які після окупації Росією Криму не вийшли з півострова, а також військові, які не вийшли з тимчасово окупованих територій Донецької і Луганської областей.

Список використаних джерел

1. Глава держави підписав закон про вдосконалення здійснення спеціального досудового розслідування. 11.05.2021. URL: <https://www.president.gov.ua/news/glava-derzhavi-pidpisav-zakon-pro-vdoskonalennya-zdijsnennya-68389>.

2. Шевчишен А.В. Поняття спеціального досудового розслідування (in absentia). та його функціональне призначення у кримінальних провадженнях щодо корупційних злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг // Вісник кримінального судочинства. – № 2. – 2017. С. 125–134.

Гаврилюк Владислав Вікторович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: професор кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент
Марков М. М.

ЗАБОРОНА КАТУВАННЯ, ЖОРСТОКОГО, НЕЛЮДСЬКОГО АБО ТАКОГО, ЩО ПРИНИЖУЄ ГІДНІСТЬ ОСОБИ, ПОВОДЖЕННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ

В Основному законі чітко визначено, що людина, її життя і здоров'я є найвищими соціальними цінностями, і обов'язок держави – захищати життя людини. Відповідно ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню [1]. Абсолютна заборона катування є імперативною нормою міжнародного права, зокрема кожна держава-сторона повинна вживати ефективних законодавчих, адміністративних, судових та інших заходів для запобігання актам катувань на будь-якій території під її юрисдикцією [2]. Крім цього, договірні сторони повинні вживати належні та ефективні заходи для подолання всіх форм насильства на підставі статті, незалежно від публічного чи приватного характеру таких випадків [3].

Проте, незважаючи на численні зміни щодо гуманізації вітчизняного законодавства та сучасний рівень розвитку людства,